

MTA TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZET
1014 Budapest, Országház u. 30.
Tel.: 224-6700/472, fax: 224-6793

E-mail: kisebbsegkutato@tk.mta.hu; honlap: <http://kisebbsegkutato.tk.mta.hu>

AZ INTÉZET 2016. ÉVI TUDOMÁNYOS TERVE

Az intézet 2016. évi munkatervében megjelölt feladatok szervesen kapcsolódnak a 2013-ban kijelölt, a kisebbségi kompetenciákra, valamint az interdiszciplináris identitáspolitikai kutatásokra összpontosító új kutatási irányokhoz, illetve a hazai és nemzetközi együttműködési programokhoz. Az egy éve működő Romakutatások Osztálya létrejötte jelezte továbbá a roma közösségekkel kapcsolatos társadalmi viszonyok intézményesített vizsgálatának a szükségességét. A végleges kutatási programot jelentős mértékben befolyásolhatják a pályázati eredmények, a hazai megbízások, valamint a nemzetközi együttműködésben kínálkozó egyéb lehetőségek. Az intézet munkatársai továbbra is aktívan részt vesznek az MTA főtitkára által vezetett akadémiai kutatócsoport munkájában, amely az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezőit, irányait és kilátásait elemzi, illetve önálló kutatás kívánja feltárni a magyarországi kivándorlás főbb stratégiáit és mintázatait. Több munkatárs szintén bekapcsolódott a Kárpát-medencei kisebbségi tudományosság akadémiai menedzmentjének, az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság tevékenységének az áttekintő vizsgálatába. A honlap tartalomfejlesztése, a Digitális Olvasószoba folyamatos bővítése mellett 2016-ban is rendszeres, nyilvános szakmai rendezvények kerülnek megrendezésre. A korábbi két év intézeti konferencia előadásai a tervek szerint egy-egy intézeti tanulmánykönyvben lesznek közzétéve, amelyek mellett, az intézet égisze alatt a 2014-ben újraindított Regio című online és lektorált folyóirat továbbra is megjelenik.

Az alábbi főbb kutatási témákon belül a következő projekteket tervezzük:

I. Identitáspolitikai tárgyú kutatások

A „Társadalmi konfliktusokra adott identitáspolitikai válaszok az európai, nemzeti és lokális szintek viszonylatában” című kutatásban az MTA TK Intézetközi Kutatócsoport utolsó kutatási évében, a középpontban a 2015-ös menekültválságra adott közéleti és társadalmi reakciók, a menekültekhez való viszony diskurzusainak összetett módszerekkel történő elemzése és középszintű magyarázatok szolgáltatása áll. A kutatás alprojektjeiben az eredményeknek mind konferencia-előadásokon, mind magyar és angol nyelvű tanulmányokban való bemutatása várható. Az „Újnacionalizmus: populáris kultúra és szélsőjobboldali politika” című kutatásban az év folyamán folytatódik az eredményeket összegző kötet szerkesztése és a kiadás előkészítése.

II. Kisebbségi kompetenciák című kutatás keretében zajló kutatások

Az év folyamán megtörténik a Mathias Corvinus Collegiummal közösen lefolytatott, reprezentatív Kárpát-medencei ifjúságszociológiai kérdőíves kutatás, a GeneZYs 2015 eredményeinek a közreadása, amelyet mintegy 2700, Romániában, Szlovákiában, Szerbiában és Ukrajnában élő fiatal (15-29 éves) magyar körében végeztek el. A kettős állampolgárság hatásainak empirikus vizsgálatából nemzetközi publikáció születik, illetve folytatódik a

magyarországi népszámlálások etnikai adatainak feldolgozása is. „Az iskola nem sziget”. Iskolai és társadalmi reziliencia multietnikus környezetben” címmel beadott OTKA pályázat, amelynek célja megvizsgálni azt, hogy milyen intézményen belüli és kívüli, a közvetlen és a tágabb társadalmi környezeti okai vannak annak, hogy egy iskola eredményes tud lenni az ismeretek és kompetenciák átadásában, az alacsony státusú diákok társadalmi mobilitásának előmozdításában, különböző társadalmi helyzetű gyerekek és szülők együttműködésének megteremtésében, különös tekintettel a roma és többségi gyerekek közötti viszonyra. „A kisebbségi civil-nonprofit szervezetek működési sajátosságai” című doktori kutatás magyarországi, romániai és szlovákiai kisebbségi szervezetek összehasonlító vizsgálatával kíván hozzájárulni a kisebbségi civil társadalmak jobb elméleti megértéséhez és a kisebbségi intézményrendszerek és kapcsolati hálók alaposabb strukturális feltárásához.

III. A kisebbségi magyar közösségek történetére vonatkozó kutatások

A „Kisebbségi magyar közösségek a 20. században (történeti források és kronológiák)” című OTKA projekt célja, hogy a kisebbségi magyar közösségek történetére vonatkozólag, egységes módszertannal pótolja az alapkutatásokban meglévő hiányokat a források és kronológiák tekintetében, megalapozva ezzel az összefoglaló szintézisek, monográfiák megszületését. Az év legfontosabb feladata a korábbiakban összeállított forráskiadványok kiadásra való előkészítése és megjelentetése, a romániai és a csehszlovákiai magyar kisebbségek két világháború közötti, valamint Kárpátalja 1944-es kronológiáinak a folytatása. Levéltári iratokra alapozva történik a kárpátaljai kolhozosítás 1945-48 közötti történetének a feldolgozása.

„A kisebbségek régi és új szerveződései, illetve a budapesti kormányzatok magyarságpolitikája” című kutatás fő célkitűzése a budapesti kormányzatok külhoni magyarokkal kapcsolatos tevékenységének (kisebbségvédelem, magyar-magyar kapcsolatok, támogatáspolitikája), főként az intézmények működtetőinek világának feltárása 1920-tól napjainkig. Az év során elsődleges feladat az előzményekre, az 1895-1918 közti időszakra vonatkozólag az anyaggyűjtés és a problémafeltáró áttekintés elvégzése.

Vozáry Aladár élete és munkássága. A kutatás célja a két világháború közötti, kárpátaljai politikus, újságíró, közéleti személyiség munkásságának levéltári iratokra alapozott vizsgálata és műveinek jegyzetekkel ellátott egybegyűjtése.

A magyar kisebbségkutatás története. A kutatás a külhoni magyarokkal kapcsolatos 1918 utáni kutatások, publikációs fórumok, kutatóhelyek történetét szeretné feltárni.

A „Magyar-román diplomáciai kapcsolatok Bethlen István miniszterelnöksége idején” című OTKA kutatás egy tervezett forráskiadvány keretében azt dolgozza fel, hogy Bethlen István miniszterelnöksége idején, a kisebbségi kérdés hogyan jelent meg a két állam közötti diplomáciai kapcsolatokban. Az év folyamán tanulmányok megírása mellett folytatódik a forrásfeltárás és digitalizálás a bukaresti külügyi levéltárban és a nemzeti levéltárban, a berlini külügyi levéltárban és a Magyar Nemzeti Levéltárban.

Kassa reintegrációja Magyarországra 1938 és 1944 között. A kutatás az egykor többnemzetiségű város, Kassa Magyarországra való reintegrációjának folyamatát vizsgálja szlovákiai és magyarországi levéltári anyagok segítségével.

IV. Roma tárgyú kutatások

Az intézet Romakutatások Osztálya keretében megtörténik a „Lokális elszigeteltségben, avagy a helyi programok miért nem válnak országos mintává?” című kutatás lezárása és a szerkesztett, elemzésből és a főbb helyi szereplőkkel készített interjúkból álló kötet kiadása. Folytatódik a 2015-ben TK Intézetközi Kutatócsoport által megkezdett, „Roma közösségek kutatása modern módszertani alapokon a 21. században” című kutatás. A „Roma közösségek a rendszerváltozás után” című kutatás célja az elmúlt negyedszázadban a roma közösségeket ért változások társadalmi hatásainak feltárása, illetve ezzel összefüggésben egy önálló kutatócsoport szervezése és nagyobb szabású, nemzetközi háttérrel rendelkező kutatási program beindítása. A kutatáshoz kapcsolódik a „Cigánynak lenni Magyarországon” éves jelentés felújításának a szándéka. A „Romák a magyar társadalomtörténetben” című projekt a magyarországi roma közösségek ismert és eddig még ismeretlen újkori társadalomtörténetére vonatkozó források feltárása, feldolgozása és digitális közzétételét tűzi ki célul. Folytatódik a Köznevelés pedagógiai szaklap roma vonatkozású cikkeinek a feldolgozása és kiértékelése. Az „Etnopolitikai mobilizáció és roma pártok Magyarországon és Kelet-Közép-Európában” című kutatás zárásaként elkészül az eredményeket összegző kötet kézírata.

V. Kisebbségi jogi-politikai kutatások

A „MIME - Mobility, Integration and Multi-lingualism in Europe” elnevezésű projekt (EU FP7) célja, hogy a politika számára jól felépített nyelvpolitikai stratégiákat határozzon meg. „A kisebbségek közéleti részvételi joga Európában - új irányok, tapasztalatok” című, lezáruló OTKA kutatásban nemzetközi-regionális összehasonlító eredmények látnak napvilágot a térség változó kisebbségpolitikai intézményrendszeréről. Folytatódik „A közép-európai kisebbségek jogi helyzetének összehasonlító vizsgálata” című kutatás és az összegyűlt joganyag online megjelenítése. „A személyi elvű autonómiák belső dinamikája Közép- és Délkelet-Európában: öt ország összehasonlító elemzése” című, az OTKA által támogatott posztdoktori kutatás célja, hogy összehasonlító módon, elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt, feltárja a személyi elvű kisebbségi autonómiák szerves részét képező választások főbb jellemzőit öt térségbeli országban, ezen túlmenően hozzá kíván járulni a kisebbségi választások szerepének és funkcióinak jobb megértéséhez. „A kisebbségi nyelvi jogok a többnyelvű európai integrációban” című, Bolyai-ösztöndíjas kutatásban a nyelvi jogok terén meglévő nemzetközi jogi standardok tartalmának feltérképezése a fő cél.

VI. A magyarországi nemzetiségek 20. századi történetét érintő kutatások

„A magyarországi német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitása 1924 és 1945 között” című, az OTKA által támogatott projekt második évében folytatódik a hazai és külföldi levéltári forrásfeltárás és digitalizálás. Hasonlóan, a „Németek Magyarországon 1950-1990” című OTKA kutatás keretében az archívumi forrásfeltárás folytatása az év alapvető feladata. A „die helfte hier und die helfte zu hause” A magyarországi németek története 1944-1953” című kutatás keretében, a németországi belügy- és kulturális minisztérium pályázati forrásaiból, valamint magyarországi támogatással befejeződnek a tervezett dokumentumgyűjteményhez kapcsolódó jegyzetelési munkálatok.

VII. A diaszpórára, transznacionális viszonyokra vonatkozó kutatások

A „Menjek/maradjak - Magyarok külföldön” című kutatás célja feltárni és modellezni a magyarországi kivándorlást jellemző stratégiákat és mintázatokat immár a világ bármely országába kivándorolt magyarok között. Megkezdődik a Hungarian Human Rights Foundation 40 éves történetének, mint az amerikai magyar emigráció politikai szerepvállalásának egyik fontos, de eddig ismeretlen fejezetének a feldolgozása. Lezárul a „Kínai a családban. Magyar-kínai viszonyok Magyarországon” című OTKA kutatás.

VIII. A kárpát-medencei zsidóságra vonatkozó kutatások

A „Zsidó oktatás és gyermekintézmények Magyarországon, 1945-1956” című Bolyai ösztöndíjas kutatás keretében a forrásfeltárást követően a cél az elsődleges eredmények közreadása. A hosszabb ideje folyó és jelentős elismertséget hozó, magyarországi zsidó temetők dokumentálása terén az év feladata a pilisvörösvári zsidó temetőről szóló könyv megjelentetése. „A jiddis kultúra története Magyarországon” című kutatás folytatása keretében a magyarországi jiddis történeti szociolingvisztikai, kultúrtörténeti szempontú elemzése, a kárpátaljai és erdélyi jiddis vándorszínházak, a vándorszínházak és a sajtó kapcsolatának feldolgozása, valamint a modern jiddis-irodalom bizonyos aspektusainak, valamint a magyarországi jiddis-kutatás tudománytörténeti vizsgálata zajlik. „A magyarországi neológ zsidóság ideológia- és tudománytörténete” című kutatás célja a reformkortól a második világháború utáni évtizedekig tartó időszak monografikus feldolgozása.